

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતેની ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલયમાં

આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૪૩૦/૨૦૨૦

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૭૫૩૯/૨૦૨૦ અંતર્ગત

સાથે

સિવિલ એપ્લિકેશન (સ્ટે માટે) નં. ૧/૨૦૨૦

આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૪૩૦/૨૦૨૦ અંતર્ગત

સાથે

સિવિલ એપ્લિકેશન (પાર્ટી તરીકે જોડાવા માટે) નં. ૨/૨૦૨૦

આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૪૩૦/૨૦૨૦ અંતર્ગત

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિશ્રી વિક્રમ નાથ (સહી/—)

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી જે.બી. પારડીવાલા (સહી/—)

૧.	શું સ્થાનિક અખબારોના પ્રતિનિધિઓને ચુકાદો જોવાની પરવાનગી આપી શકાય?	હા
૨.	રિપોર્ટરને રિફર કરવો કે નહીં?	હા
૩.	શું ન્યાયમૂર્તિશ્રી ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪.	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાનો નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સંકળાયેલો છે?	ના

=====

પટેલ ગોરાંગભાઈ નારણભાઈ
વિરુદ્ધ
ગુજરાત રાજ્ય

=====

ઉપસ્થીતી:-

અપીલકર્તા નં. ૧ માટે વરિષ્ઠ એડવોકેટ શ્રી પ્રકાશ જાની સાથે એડવોકેટ શ્રી અર્ચિત જાની અને શ્રી શિવાંગ પી. જાની.

પ્રતિવાદી નં. ૨ માટે: કોઈ નહીં.

પ્રતિવાદી નં. ૧ માટે ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર સુશ્રી મનીષા લવકુમાર શાહ સાથે

એજીપી સુશ્રી એશ્વર્યા ગુપ્તા.

=====

કોરમ: માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વિક્રમ નાથ અને માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી
જે.બી. પારડીવાલા

તારીખ: ૦૭/૦૫/૨૦૨૧

સીએવી જજમેન્ટ

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા દ્વારા)

૧. લેટર્સ પેટન્ટની કલમ ૧૫ હેઠળની આ લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ એક રિટ અરજીના અસફળ રિટ અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવી છે અને તે આ કોર્ટના માનનીય સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશ વિરુદ્ધ નિર્દેશિત છે, જેના દ્વારા માનનીય સિંગલ જજે રિટ અરજદાર (અહીં અપીલકર્તા) દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજીને ફગાવી દીધી હતી અને તે રીતે રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ, ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા જારી કરાયેલ કારણ દર્શક નોટિસના તબક્કે હસ્તક્ષેપ કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો.

૨. આ અપીલને જન્મ આપતી હકીકતોનો સારાંશ નીચે મુજબ કરી શકાય:

૨.૧ અહીંના અપીલકર્તાએ નીચેની દાદ સાથે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૭૫૩૯/૨૦૨૦ દાખલ કરી હતી:

"(એ) આ માનનીય કોર્ટ પ્રતિવાદી દ્વારા જારી કરાયેલ કારણ દર્શક નોટિસ નં. એમએસબી/૦૧/ટીપી/૬૨૯૬/૨૦૨૦ તારીખ ૧૯મી માર્ચ ૨૦૨૦, જે આ પિટિશનના એનેક્ચર-જે પર છે, તેને ક્વોશ (રદ) કરવા અને બાજુ પર રાખવા માટે સર્ટિઓરરીની રિટ જારી કરવા કૃપા કરે અને વધુમાં તારીખ ૨૭મી મે, ૨૦૨૦ ના પત્રવ્યવહારને પણ રદ કરવા અને બાજુ પર રાખવા કૃપા કરે જે આ પિટિશનના એનેક્ચર-એલ પર છે.

(B) આ પિટિશનના એડમિશનની સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ બાકી હોય ત્યાં સુધી, આ માનનીય કોર્ટ તારીખ ૧૯મી માર્ચ, ૨૦૨૦ ની નોટિસના અમલીકરણ અને બજવણી પર સ્ટે આપવા કૃપા કરે અને વધુમાં આ પિટિશનના એનેક્ચર-જે પરની કારણ દર્શક નોટિસમાંથી ઉદ્ભવતી કાર્યવાહી પર સ્ટે આપવા કૃપા કરે અને પિટિશનના એનેક્ચર-એલ પરના તારીખ ૨૭મી મે, ૨૦૨૦ ના પત્રવ્યવહાર પર સ્ટે આપવા કૃપા કરે;

(સી) આ માનનીય કોર્ટ કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં અને ન્યાયના હિતમાં

યોગ્ય જણાય તેવી અન્ય અને વધુ રાહત/ઓ અને/અથવા આદેશ આપવા કૃપા કરે."

૨.૨ મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ સેન્ટ્રલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ, મહેસાણા એ ગુજરાત સહકારી મંડળી અધિનિયમ, ૧૯૬૧ (ટૂંકમાં, "અધિનિયમ, ૧૯૬૧") ના અર્થમાં એક નિર્દિષ્ટ સહકારી મંડળી છે. મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ સેન્ટ્રલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડની નોંધણી ૦૯/૦૩/૧૯૫૦ ના રોજ કરવામાં આવી હતી. બેંક પાસે રજિસ્ટ્રાર દ્વારા મંજૂર કરાયેલ પેટા-નિયમો (બાય-લોઝ) છે.

૨.૩ બેંકના પેટા-નિયમ નં. ૩૨(૧) હેઠળ, સહકારી બેંકની સમિતિ (બેંક મેનેજમેન્ટ બોર્ડ) ૧૯ સભ્યોની બનેલી છે. ૧૦ સભ્યો મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ સેન્ટ્રલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડના કાર્યક્ષેત્રના વિવિધ મતવિસ્તારોમાંથી પ્રાથમિક કૃષિ સહકારી મંડળીઓ કે જેઓ બેંકના સભ્યો છે, તેમાંથી ચૂંટાય છે.

૨.૪ ઉપરોક્ત સંદર્ભિત ૧૦ બેઠકોના સંદર્ભમાં, મતદારો વિવિધ મતવિસ્તારોમાં આવેલી પ્રાથમિક કૃષિ સહકારી મંડળીઓ છે જે મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ સેન્ટ્રલ કો-ઓપરેટિવ બેંકના સભ્યો છે. આ પ્રાથમિક સહકારી મંડળીઓ મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ સેન્ટ્રલ કો-ઓપરેટિવ બેંકની ચૂંટણીની

પૂર્વસંધ્યાએ ઠરાવ પસાર કરશે અને તેમના પ્રતિનિધિઓના નામ બેંકને જણાવશે. આ પ્રતિનિધિઓ ચૂંટણીમાં મતદાન કરવા અને લડવા માટે અધિકૃત છે. આમ, પ્રાથમિક સહકારી મંડળીઓ, તેમના પ્રતિનિધિઓ દ્વારા, ચૂંટણી પ્રક્રિયામાં ભાગ લે છે.

૨.૫ બેંકના પેટા-નિયમોના પેટા-નિયમ નં. ૩૨(૫)(૨)(૮)(૧) સમિતિના સભ્ય બનવા માટેની લાયકાત અને પાત્રતા નક્કી કરે છે.

૨.૬ હાલના કેસમાં, બેંકની સમિતિના સભ્યોની પસંદગી માટેનો ચૂંટણી કાર્યક્રમ ૧૮/૧૦/૨૦૧૫ ના રોજ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો હતો.

૨.૭ રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પરથી જણાય છે કે ચૂંટણી કાર્યક્રમની જાહેરાત પહેલા, ગુજરાત સ્પેસિફાઈડ કો-ઓપરેટિવ સોસાયટીઝ ઇલેક્શન ટુ કમિટી રૂલ્સ, ૧૯૮૨ (ટૂંકમાં, "નિયમો, ૧૯૮૨") નામના ચૂંટણી નિયમો અનુસાર ચૂંટણી અધિકારી દ્વારા મતદાર યાદીને અંતિમ રૂપ આપવામાં આવ્યું હતું. શ્રી રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડ એ બેંકના સભ્યોમાંની એક છે. શ્રી રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડ પાસે ૦૧/૦૪/૨૦૧૩ થી ૩૧/૦૩/૨૦૧૪ ના સમયગાળા માટે ઓડિટ વર્ગ બી હતો. અંતિમ મતદાર

ચાદીમાં, શ્રી રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડનું નામ સિદ્ધપુર મતવિસ્તારના મતદાર તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કારણ કે શ્રી રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડ જરૂરી પાત્રતાના માપદંડો પૂર્ણ કરતી હતી. આ બાબતે કોઈ વિવાદ હોય તેમ જણાતું નથી. શ્રી રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડે તેના પ્રતિનિધિ તરીકે પટેલ ગૌરાંગભાઈ નારણભાઈ (અહીં અપીલકર્તા) ને મોકલવાનું નક્કી કર્યું. શ્રી રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડ પાસે ૦૧/૦૪/૨૦૧૩ થી ૩૧/૦૩/૨૦૧૫ ના સમયગાળા માટે ઓડિટ વર્ગ બી હતો. આવા સંજોગોમાં, પ્રાથમિક મંડળી એટલે કે શ્રી રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડ તેના પ્રતિનિધિને મતદાર તરીકે મોકલવા માટે વિધિવત રીતે લાયક હતી અને તેના પ્રતિનિધિ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ અને પેટા-નિયમોની જોગવાઈઓ અનુસાર ચૂંટણી લડવા માટે લાયક હતા. આવી હકીકતલક્ષી સ્થિતિ અંગે કોઈ પણ પ્રતિવાદીઓ દ્વારા વિવાદ કરવામાં આવ્યો નથી.

૨.૮ અહીંના અપીલકર્તાએ શ્રી રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડના નામાંકિત પ્રતિનિધિ હોવાથી, બેંકની સમિતિના સભ્ય તરીકે ચૂંટણી લડવા માટે તેમનું નામાંકન ફોર્મ ભર્યું હતું, જે ચૂંટણી ૧૯/૧૧/૨૦૧૫ ના રોજ યોજાઈ હતી. અહીંના અપીલકર્તા ૧૯/૧૧/૨૦૧૫ ના રોજ સિદ્ધપુર બેઠક પરથી સમિતિના સભ્ય તરીકે વિજેતા જાહેર થયા હતા. અહીંના અપીલકર્તાએ બેંકની સમિતિના સભ્ય તરીકે કાર્ય કરવાનું શરૂ કર્યું. તે નિર્વિવાદ છે કે

અપીલકર્તાએ તેમની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં કોઈ ગેરલાયકાત મેળવી નથી, જે તેમને બેંકની સમિતિના સભ્ય તરીકે કાર્ય કરવા માટે અયોગ્ય ઠેરવે.

૨.૯ રેકૉર્ડ પરની વિગતો પરથી જણાય છે કે ચૂંટણીની તારીખથી ત્રણ વર્ષ પછી, ઓડિટર દ્વારા શ્રી રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડને વર્ષ ૨૦૧૮-૨૦૧૯ માટે ઓડિટ વર્ગ 'ડી' આપવામાં આવ્યો હતો.

૨.૧૦ ઉપર ઉલ્લેખિત સંજોગોમાં, રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ, ગુજરાત રાજ્ય, ગાંધીનગર દ્વારા તારીખ ૧૯/૦૩/૨૦૨૦ ની વિવાદાસ્પદ કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી, જેનો અનુવાદ નીચે મુજબ છે:

"નંબર એમએસબી/૦૧/ટીપી/૬૨૯૬/૨૦૨૦

રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ

ગુજરાત, બ્લોક નં. ૧૦/૧, ડૉ. જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર.

તારીખ: ૧૯મી માર્ચ, ૨૦૨૦.

વંચાણે લીધા:

૧. (૧) પટેલ સંજયભાઈ મફતલાલ, રહે. ગામ કામલી, તાલુકા ઊંઝા, જિલ્લો મહેસાણા, (૨) પટેલ અમૃતલાલ મુળચંદ્રદાસ, રહે. ગામ હાજીપુર, તાલુકા ઊંઝા, જિલ્લો મહેસાણા, (૩) પટેલ અંબાલાલ જોઈતારામ, રહે. ગામ ખટાસણા, તાલુકા ઊંઝા, જિલ્લો મહેસાણાની અરજી.

૨. જિલ્લા રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ, મહેસાણાનો તારીખ ૧૬મી માર્ચ, ૨૦૨૦ નો પત્ર નંબર SB/૧/G-૨/૪૪/૯૫૮.

૩. ગુજરાત સહકારી મંડળી અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની જોગવાઈઓ એટલે કે કલમ ૨૭ અને કલમ ૧૪પએફ(ઈ) અને ગુજરાત સહકારી મંડળી નિયમો, ૧૯૬૫ ના નિયમ ૩૨ અને મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડનો પેટા-નિયમ નં. ૩૨(૬).

કારણ દર્શક નોટિસ

મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ સેન્ટ્રલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ, મહેસાણા એ એક સહકારી મંડળી છે જેની નોંધણી ૦૧/૦૨/૧૯૭૯ ના રોજ થઈ હતી અને તેનો નોંધણી નંબર ૧૬૨૯ છે. બેંક દ્વારા તેના કાર્યો ડિરેક્ટર બોર્ડ દ્વારા કરવા જરૂરી છે જેઓએ રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા, નાબાર્ડ ના

માર્ગદર્શિકા, નિર્દેશો અને સૂચનાઓ અને બેંકિંગ રેગ્યુલેશન એક્ટ, ૧૯૪૮ હેઠળ જારી કરાયેલ માર્ગદર્શિકા મુજબ સભ્યોના હિતમાં કાર્ય કરવાનું હોય છે.

ક્રમ નં. ૨ પરનો પત્ર વંચાણે લીધો. ઉક્ત પત્ર દ્વારા, જિલ્લા રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ, મહેસાણાએ પ્રસ્તાવ મોકલ્યો છે. તેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડની કામચલાઉ મતદાર યાદી ૩૧મી માર્ચ, ૨૦૧૫ ની સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને ૨૭મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૫ ના રોજ તૈયાર કરવામાં આવી હતી. સિદ્ધપુર મતવિસ્તાર માટે ક્રમ નં. ૨ પર, રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડ, ગામ રામપુરા તાલુકા જિલ્લો મહેસાણા અને શ્રી પટેલ ગૌરાંગભાઈ નારણભાઈનું નામ સહકારી મંડળીના પ્રતિનિધિ તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું છે. ચૂંટણી અધિકારી અને નાયબ કલેક્ટર, કડીએ ૨૩મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૫ ના રોજ કામચલાઉ મતદાર યાદી પ્રસિદ્ધ કરી હતી જેમાં પટેલ ગૌરાંગભાઈ નારણભાઈનું નામ ક્રમ નંબર ૨ પર રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડ, રામપુરા તાલુકા ઊંઝા, જિલ્લો મહેસાણાના પ્રતિનિધિ તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું છે.

બેંકના ડિરેક્ટર બોર્ડના સિદ્ધપુર મતવિસ્તારની ૧ બેઠક માટે ચૂંટણી યોજાવાની હતી અને ચૂંટણી અધિકારીએ નિયમ ૨૪ મુજબ ૨૬મી ઓક્ટોબર, ૨૦૧૫ ના રોજ માન્ય ઉમેદવારોના નામ પ્રસિદ્ધ કર્યા હતા. પટેલ ગૌરાંગભાઈ નારણભાઈનું નામ સિદ્ધપુર મતવિસ્તારમાંથી ક્રમ નંબર ૧ પર માન્ય રીતે નામાંકિત ઉમેદવાર તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું છે. જે ચૂંટણી યોજાઈ હતી તેમાં શ્રી ગૌરાંગભાઈ નારણભાઈ પટેલને ચૂંટણી અધિકારી દ્વારા નિયમ ૬૨ અને નમૂના નં. ૧૫ મુજબ વિજેતા જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા. આવી જાહેરાત ૧૯મી નવેમ્બર, ૨૦૧૫ ના રોજ કરવામાં આવી હતી.

આમ, મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ સેન્ટ્રલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડની ચૂંટણીમાં સિદ્ધપુર મતવિસ્તાર માટે, શ્રી ગૌરાંગભાઈ નારણભાઈ પટેલ રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડ, રામપુરા તાલુકા જિલ્લો મહેસાણાના પ્રતિનિધિ તરીકે વિજેતા જાહેર થયા હતા.

જિલ્લા રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ, મહેસાણાએ વર્ષ ૨૦૧૮-૨૦૧૯ માટે રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડ, રામપુરાનો ઓડિટ રિપોર્ટ સબમિટ કર્યો છે. ઓડિટ ૦૧/૦૪/૨૦૧૮ થી ૩૧/૦૩/૨૦૧૯ સુધી

કરવામાં આવ્યું છે. ઓડિટરે ૧૯મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૯ ના રોજ જિલ્લા રજિસ્ટ્રાર કચેરીને ઓડિટ મેમો આપ્યો છે. ઉક્ત ઓડિટ મેમો મુજબ, રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડ રામપુરા તાલુકાને ઓડિટ વર્ગ 'ડી' આપવામાં આવ્યો છે.

ગુજરાત સહકારી મંડળી અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨૭(૩) અને કલમ ૧૪૫એફ(ઈ) ની જોગવાઈઓ નીચે મુજબ છે:"

"૨૭. મત આપવાનો અધિકાર. – (૩) કોઈ પણ વ્યક્તિ નાણાકીય વર્ષમાં સમિતિના સભ્યની ચૂંટણીમાં મત આપવાના અધિકારનો ઉપયોગ કરી શકશે નહીં, સિવાય કે તે જે નાણાકીય વર્ષમાં ચૂંટણી યોજાઈ રહી હોય તે નાણાકીય વર્ષની તરત અગાઉના સમગ્ર નાણાકીય વર્ષ માટે મંડળીનો સભ્ય હોય.

પરંતુ શરત એ છે કે, ફેડરલ સોસાયટી (સંઘ મંડળી) ની કોઈ પણ સભ્ય મંડળી સમિતિના સભ્યની ચૂંટણીમાં મત આપવાના અધિકારનો ઉપયોગ કરી શકશે નહીં, સિવાય કે આવી મંડળીના છેલ્લા હિસાબોનું ઓડિટ વર્ગ એ, બીઅને સી માં થયેલ હોય."

"કલમ ૧૪પએફ(ઈ) જો તે આ અધિનિયમની અન્ય કોઈ જોગવાઈ દ્વારા અથવા તે હેઠળ ગેરલાયક ઠર્યો હોય."

મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ, મહેસાણાના પેટા-નિયમો અને ખાસ કરીને પેટા-નિયમ નં. ૩૨(૬) નીચે મુજબ છે:

"જો સભ્ય સહકારી મંડળીનો ઓડિટ વર્ગ સી અને ડી હોય, તો ઉક્ત મંડળીના પ્રતિનિધિ બેંકના ડિરેક્ટર બોર્ડમાં ડિરેક્ટર બનવા માટે પાત્ર રહેશે નહીં."

ગુજરાત સહકારી મંડળી નિયમો, ૧૯૬૫ નો નિયમ ૩૨(૧)(સી) નીચે મુજબ છે:

"નિયમ ૩૨(૧)(સી) જો તે અન્યથા આવા સભ્ય તરીકે નિમણૂક માટે ગેરલાયક ન હોય."

ઉપરોક્ત હકીકતો અને પરિસ્થિતિ તેમજ કાયદાની જોગવાઈઓ અને પેટા-નિયમોને ધ્યાનમાં લેતા, પ્રથમ દષ્ટિએ ગૌરાંગભાઈ નારણભાઈ પટેલે ડિરેક્ટર તરીકે ચાલુ રહેવા માટે ગેરલાયકાત મેળવી છે. ગુજરાત સહકારી મંડળી નિયમો, ૧૯૬૫ નો નિયમ ૩૨(૧-એ) નીચે મુજબ

છે:

"નિયમ ૩૨(૧-એ) સમિતિના સભ્ય જે પેટા-નિયમ (૧) માં નિર્દિષ્ટ કરેલી કોઈ પણ ગેરલાયકાત મેળવે, તેણે હોદ્દો ખાલી કરવો પડશે અને જો તે આવો હોદ્દો ખાલી ન કરે, તો રજિસ્ટ્રાર દ્વારા તેને આવા સભ્ય તરીકે દૂર કરવામાં આવશે:

પરંતુ શરત એ છે કે, રજિસ્ટ્રાર આવો દૂર કરવાનો આદેશ કરતા પહેલા સંબંધિત વ્યક્તિને સાંભળવાની તક આપશે."

માત્ર ઉપરોક્ત જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતા પટેલ ગૌરાંગભાઈ નારણભાઈએ મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડના ડિરેક્ટર તરીકે રાજીનામું આપી દેવું જોઈતું હતું. જોકે, જિલ્લા રજિસ્ટ્રારના ક્રમ નં. ૨ ના પત્ર પરથી જણાયું છે કે પટેલ ગૌરાંગભાઈ નારણભાઈએ રાજીનામું આપ્યું નથી.

ઉપરોક્ત સંજોગોમાં, ગુજરાત સહકારી મંડળી નિયમો, ૧૯૬૫ ના નિયમ ૩૨(૧-એ) હેઠળ પટેલ ગૌરાંગભાઈ નારણભાઈને કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવે છે. અધોહસ્તાક્ષરકર્તાને માલૂમ પડ્યું છે કે કાયદાની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ અને બેંકના પેટા-નિયમોને ધ્યાનમાં

લેતા પ્રથમ દષ્ટિએ શ્રી પટેલ ગૌરાંગભાઈ નારણભાઈએ ગેરલાયકાત મેળવી છે. પટેલ ગૌરાંગભાઈ નારણભાઈને તેમને કેમ દૂર ન કરવા જોઈએ તે અંગે નોટિસ આપવામાં આવે છે. આથી, તેમને માર્ચ, ૨૦૨૦ ના માસમાં અધોહસ્તાક્ષરકર્તા સમક્ષ ખુલાસો આપવા માટે બોલાવવામાં આવે છે.

જો તમે હાજર રહેવામાં અને હાજર રહીને કોઈ ખુલાસો આપવામાં નિષ્ફળ જશો, તો એવું સમજવામાં આવશે કે તમારે આ વિષય વિશે કંઈ કહેવું નથી અને તે મુજબ, આ કચેરી પાસે જે કાંઈ રેકૉર્ડ ઉપલબ્ધ હશે તે મુજબ જરૂરી આદેશ પસાર કરવામાં આવશે.

ડી.પી. દેસાઈ,

રજિસ્ટ્રાર,

સહકારી મંડળીઓ,

ગુજરાત,

ગાંધીનગર."

૨.૧૧ આમ, રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓનો કેસ એવો છે કે, પ્રાથમિક

સહકારી મંડળી એટલે કે શ્રી રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડ, જેણે અપીલકર્તાને તેના પ્રતિનિધિ તરીકે નામાંકિત કર્યા હતા, તેણે ૧લી એપ્રિલ ૨૦૧૮ થી શરૂ થતા અને ૩૧મી માર્ચ ૨૦૧૯ ના રોજ પૂરા થતા વર્ષ માટે ઓડિટ વર્ગ "ડી" મેળવ્યો હોવાથી, અપીલકર્તા બેંકની સમિતિના ચૂંટાયેલા સભ્ય તરીકે ચાલુ રહેવા માટે ગેરલાયક ઠર્યા હોવાનું કહી શકાય, કારણ કે હવે પ્રાથમિક મંડળી, જેણે ૨૦૧૫ માં અપીલકર્તાને તેના નામાંકિત તરીકે સ્પોન્સર કર્યા હતા, તેનો ઓડિટ વર્ગ "ડી" છે.

૨.૧૨ રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પરથી જણાય છે કે રજિસ્ટ્રારે ત્રણ વ્યક્તિઓ (૧) પટેલ અમૃતભાઈ મુળચંદ્રદાસ (૨) પટેલ અંબારામ જોઈતારામ (૩) પટેલ સંજયભાઈ મફતલાલ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ફરિયાદના આધારે કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી.

૨.૧૩ ઉપર ઉલ્લેખિત ત્રણ વ્યક્તિઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી પર કાર્યવાહી કરતા, રજિસ્ટ્રારે જિલ્લા રજિસ્ટ્રારનો અહેવાલ મંગાવ્યો હતો. જિલ્લા રજિસ્ટ્રારે ૧૬/૦૩/૨૦૨૦ ના રોજ તેમનો અહેવાલ રજૂ કર્યો હતો. રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓએ અહીંના અપીલકર્તાને ૧૯/૦૩/૨૦૨૦ ના રોજ નોટિસ પાઠવી અપીલકર્તાને કારણ દર્શાવવા જણાવ્યું હતું કે, ૧૯/૧૧/૨૦૧૫ ના

રોજ યોજાયેલી ચૂંટણીમાં અપીલકર્તાને જે પ્રાથમિક સહકારી મંડળીએ તેના પ્રતિનિધિ તરીકે નામાંકિત કર્યા હતા તેનો વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માટે હવે ઓડિટ વર્ગ "ડી" હોવાને કારણે તેમને બેંકની સમિતિના ચૂંટાયેલા સભ્ય તરીકે કેમ દૂર ન કરવા જોઈએ. રજિસ્ટ્રારના જણાવ્યા અનુસાર, અપીલકર્તા બેંકની સમિતિના સભ્ય તરીકે ચાલુ રહેવા માટે ગેરલાયક ઠર્યા હોવાનું કહી શકાય.

૨.૧૪ રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓનો એવો કેસ નથી કે અહીંના અપીલકર્તાએ તેમની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૪પએફ અથવા નિયમો, ૧૯૬૫ ના નિયમ ૩૨ અથવા બેંકના પેટા-નિયમ નં. ૩૨ હેઠળની કોઈ પણ અશક્તતા અથવા ગેરલાયકાત મેળવી છે.

૩. ઉપર ઉલ્લેખિત સંજોગોમાં, અપીલકર્તાએ રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ, ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા જારી કરાયેલ કારણ દર્શક નોટિસની કાયદેસરતા અને માન્યતાને પડકારતી સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૭૫૩૯/૨૦૨૦ દાખલ કરીને આ કોર્ટ સમક્ષ આવવું પડ્યું હતું.

૪. માનનીય સિંગલ જજે અહીંના અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજી પર નિર્ણય આપ્યો હતો અને નીચે મુજબ ઠરાવીને તેને ફગાવી દીધી

હતી:

"૧૦. વરિષ્ઠ એડવોકેટ શ્રી જાની અને લર્નડ જી.પી. સુશ્રી મનીષા લવકુમાર વચ્ચે વિવાદનો મુખ્ય મુદ્દો એ છે કે શું કલમ ૧૪૫(એફ) (ઈ), નિયમ ૩૨ સાથે વંચાણે લેતા કલમ ૨૭, ડિરેક્ટર તરીકે ચૂંટાવાના પ્રારંભિક તબક્કે લાગુ થશે કે આવી ગેરલાયકાત સમગ્ર ટર્મ (મુદત) દરમિયાન લાગુ રહેશે અને તેથી સરકારના મંતવ્ય મુજબ પિટિશનર જે મંડળીના સભ્ય હતા અને જેના આધારે તેમને નામાંકિત કરવામાં આવ્યા હતા તે મંડળીના ઓડિટ વર્ગીકરણ 'ડી' ને કારણે પિટિશનરનું ડિરેક્ટર તરીકે ચાલુ રહેવું હવે શક્ય નથી.

૧૦.૧ અધિનિયમની કલમ ૨૭ વાંચતા એવું જણાય છે કે મંડળીનો સભ્ય અમુક જરૂરી પરિમાણો હેઠળ જ આવી મંડળીના સભ્ય તરીકેના અધિકારોનો ઉપયોગ કરી શકે છે. કલમ ૨૭ ની પેટા કલમ ૩ ની શરત સૂચવે છે કે જ્યાં સુધી મંડળીના છેલ્લા હિસાબોનું ઓડિટ વર્ગ એ, બીઅથવા સી માં થયેલ ન હોય ત્યાં સુધી આવી મંડળીનો કોઈ પણ સભ્ય સમિતિના સભ્યની ચૂંટણીમાં મત આપવાના અધિકારનો ઉપયોગ કરી શકશે નહીં. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો મંડળીનો ઓડિટ વર્ગ ડી

હોય, જેમ કે વર્તમાન પિટિશનરની મંડળી – રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડના કિસ્સામાં છે, તો પિટિશનરની મંડળી અને તેઓ મંડળીના સભ્ય હોવાને કારણે, તેમને ચૂંટણીમાં મત આપવાનો કોઈ અધિકાર રહેશે નહીં.

૧૧. હાથ પરની હકીકતોને ધ્યાનમાં લેતા અને પિટિશનમાં રજૂઆતો વાંચતા તે સૂચવે છે કે પિટિશનરને રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડ દ્વારા મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ સેન્ટ્રલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડની મતદાર યાદીમાં નામાંકિત કરવામાં આવ્યા હતા. તેમનું નામ બેંકની ચૂંટણી માટે મંડળીના નોમિની તરીકે મોકલવામાં આવ્યું હતું. પિટિશનરના જણાવ્યા મુજબ, તેઓ મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ સેન્ટ્રલ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડની ચૂંટણી લડવા માટે ઉમેદવાર તરીકેની જરૂરિયાત અને પાત્રતા પૂર્ણ કરતા હતા અને તેથી, તેમણે નામાંકન ભર્યું હતું, તેમનું નામાંકન માન્ય રાખવામાં આવ્યું હતું અને તેના આધારે, તેઓ બેંકની વ્યવસ્થાપક સમિતિના ડિરેક્ટર બોર્ડમાં ચૂંટાયા હતા.

૧૨. અધિનિયમની કલમ ૧૪૫(એફ) સભ્યપદની ગેરલાયકાત માટે જોગવાઈ કરે છે. કલમનું વાંચન, જે ઉપર પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યું

છે, તે સૂચવે છે કે કોઈ પણ વ્યક્તિ કોઈ પણ નિર્દિષ્ટ મંડળીની સમિતિના સભ્ય તરીકે ચૂંટાવા માટે અને સભ્ય તરીકે રહેવા માટે ગેરલાયક ગણાશે જો તે અધિનિયમની અન્ય કોઈ જોગવાઈઓ દ્વારા અથવા તે હેઠળ પણ ગેરલાયક ઠર્યો હોય. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, મંડળીના પગારદાર કર્મચારી તરીકે નોકરીમાં હોવાને કારણે અથવા કોઈ ગુનાની સજા અથવા કોઈ ભ્રષ્ટ્ર પ્રથા માટે દોષિત ઠરવાને કારણે ગેરલાયક ઠરવા ઉપરાંત, જો અધિનિયમ હેઠળની અન્ય કોઈ જોગવાઈ આવી વ્યક્તિને કોઈ નિર્દિષ્ટ મંડળીની સમિતિના સભ્ય બનવા માટે ગેરલાયક ઠેરવતી હોય, તો સભ્યપદ માટેની ગેરલાયકાત લાગુ થશે. જો આને તેની કલમ ૨૭(૩) ની શરતના સંદર્ભમાં વાંચવામાં આવે, તેને કલમ ૧૪૫(એફ)(૧) ની પેટા કલમ (ઈ) સાથે વાંચતા, તે કલમ ૨૭ ની પેટા કલમ (૩) હેઠળની ગેરલાયકાત હશે અને તે અધિનિયમની તે જોગવાઈ હેઠળની ગેરલાયકાત ગણાશે. શ્રી જાનીની રજૂઆત કે ગેરલાયકાત પ્રારંભિક પાત્રતાના સમયે જ હોવી જોઈએ તે પણ ખોટી જણાય છે. કલમ ૧૪૫(એફ) ની પેટા કલમ (૧) વાંચતા જણાય છે કે વ્યક્તિ સમિતિના સભ્ય તરીકે ચૂંટાવા માટે અને રહેવા માટે ગેરલાયક ઠરશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ગેરલાયકાત પિટિશનરની ડિરેક્ટર તરીકેની સમગ્ર મુદત માટેની પાત્રતા દરમિયાન લાગુ પડે છે, કારણ કે, કલમ ૨૭ ની પેટા કલમ ૩ ની શરત મુજબ સભ્ય તરીકે પાત્ર હોવાને

કારણે જ પિટિશનર બેંકના બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર તરીકે નામાંકિત થયા હતા. ૧૯/૦૮/૨૦૧૯ ના ઓડિટ રિપોર્ટ દ્વારા જ્યારે ઓડિટ વર્ગીકરણ ડી ના આધારે મંડળી ગેરલાયક ઠરે છે અથવા કલમ ૨૭ ની પેટા કલમ ૩ ની શરત મુજબ મત આપવા માટે અપાત્ર બને છે, જેણે પિટિશનરને પ્રતિનિધિ તરીકે નામાંકિત કર્યા હતા, ત્યારે ગેરલાયકાત સક્રિય થાય છે.

૧૨.૧ આને ગુજરાત સહકારી મંડળી નિયમોના નિયમ ૩૨, ખાસ કરીને નિયમ ૩૨(૧-એ) વાંચવાથી પણ સમર્થન મળે છે. નિયમ ૩૨(૧) ની સરખામણીમાં નિયમ ૩૨(૧-એ) વાંચતી વખતે જે સૂક્ષ્મ તફાવત કરવામાં આવ્યો છે તેની પ્રશંસા કરવાની જરૂર છે. જો નિયમ એકલતામાં વાંચવામાં આવે તો શ્રી જાનીની રજૂઆતને સમર્થન મળે. તે સાચું છે કે નિયમ ૩૨(૧) જ્યારે વાંચવામાં આવે ત્યારે તે જોગવાઈ કરે છે કે મંડળીનો દરેક સભ્ય જે મત આપવા માટે હકદાર છે તે સમિતિના સભ્ય તરીકે નિમણૂક માટે પાત્ર રહેશે. તેથી, નિયમ ૩૨(૧) શ્રી જાનીની રજૂઆતને ટેકો આપશે. કમનસીબે પિટિશનરના વિદ્વાન વકીલ જે બાબત ચૂકી ગયા છે તે નિયમોની પેટા નિયમ (૧-એ) ની જોગવાઈ છે. અધિનિયમના નિયમ ૩૨(૧-એ) વાંચતા જણાય છે કે સમિતિનો સભ્ય જે પેટા નિયમ (૧) માં નિર્દિષ્ટ કરેલી કોઈ પણ ગેરલાયકાત

મેળવે તેણે હોદ્દો ખાલી કરવો પડશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જ્યારે 'હોદ્દો ખાલી કરવા' ના સંદર્ભમાં 'મેળવે' શબ્દ વાંચવામાં આવે ત્યારે તે અસંદિગ્ધપણે સૂચવે છે કે આવી ગેરલાયકાત હોદ્દેદારની તેની મુદત ચાલુ હોય તે દરમિયાન થવી જોઈએ. જો તે હેતુ ન હોત, તો "હોદ્દો ખાલી કરવો" શબ્દ નિયમોની જોગવાઈઓમાં સ્થાન પામ્યો ન હોત. જો શ્રી જાનીની રજૂઆત સ્વીકારવામાં આવે તો પેટા નિયમ ૧-એ નો મંડળીના અધિનિયમના નિયમોમાં હોવાનો કોઈ અર્થ રહેશે નહીં.

૧૨.૨ નિયમ ૩૨(૧-એ) એવો નિયમ છે જે લાગુ કરવામાં આવ્યો છે અને તે યોગ્ય છે, તેને કલમ ૨૭ ની પેટા કલમ ૩ ની શરત વાંચતા પણ સમર્થન મળે છે. શરત સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે મંડળીનો કોઈ પણ સભ્ય સમિતિના સભ્યની ચૂંટણીમાં મત આપવાના અધિકારનો ઉપયોગ કરી શકશે નહીં સિવાય કે આવી મંડળીના છેલ્લા હિસાબોનું ઓડિટ વર્ગ એ, બીઅથવા સી માં થયેલ હોય. હિસાબોનું ઓડિટ દરેક નાણાકીય વર્ષના અંતે એક ક્વાયત તરીકે કરવામાં આવે છે. તેથી, ઓડિટ થયેલ હિસાબો તે મુજબ વર્ગીકરણને પાત્ર રહેશે. આ સંદર્ભમાં જ અધિનિયમની કલમ ૨૭(૩) માં "છેલ્લા હિસાબો" શબ્દનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. આ ભાવનાને ધ્યાનમાં રાખીને, નિયમ ૩૨(૧-એ) નિયમોમાં સ્થાન પામ્યો છે. તેથી, પરિષ્ઠ એડવોકેટ શ્રી જાનીની રજૂઆત કે કારણ દર્શક

નોટિસમાં જે જોગવાઈઓ હેઠળ ગેરલાયકાતની કલ્પના કરવામાં આવી છે તે અધિકારક્ષેત્ર વિનાની છે કારણ કે આવી ગેરલાયકાત માત્ર નિમણૂકના પ્રારંભિક તબક્કે જ ધ્યાનમાં લેવાની હોય છે, તે રજૂઆત આ કોર્ટને પ્રભાવિત કરતી નથી.

૧૩. સરકાર અને પિટિશનર દ્વારા તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં પેટા-નિયમોનો સહારો લેવામાં આવ્યો છે. શ્રી જાની દ્વારા પેટા-નિયમ ૩૨(૬) નો સહારો એવા સંદર્ભમાં લેવામાં આવ્યો છે કે તે લાગુ પડતો નથી, જે રજૂઆત સાથે હું ઉપર સહમત થયો નથી. તેથી, પેટા-નિયમ કાયદાની જોગવાઈઓ એટલે કે અધિનિયમની કલમ ૨૭, ૧૪૫(એફ) (ઈ) અને નિયમ ૩૨(૧-એ) ને અનુરૂપ વાંચવો પડશે. તેથી, ઉપર જણાવેલ કારણોસર શ્રી જાનીની રજૂઆત સ્વીકારવા પાત્ર નથી.

૧૪. જોકે હું કારણ દર્શક નોટિસ સામે પિટિશન દાખલ કરવા માટે પિટિશનરના ભાગે કોઈ હેતુનું આરોપણ કરતો નથી અને તેથી લર્નડ જી.પી.ની એ રજૂઆત સાથે કામ લેતો નથી કે પિટિશન દાખલ કર્યા પછી જ ૧૯/૦૮/૨૦૧૯ ના ઓડિટ રિપોર્ટને ૨૦/૦૭/૨૦૨૦ ના રોજ અપીલના ઉપાય દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો છે. કારણ દર્શક નોટિસ

વિરુદ્ધની પિટિશનને સમર્થન આપવા માટે પિટિશનર દ્વારા તેમની રજૂઆતોને ન્યાયી ઠેરવવાનો આ વધુ એક પ્રયાસ હોઈ શકે છે. હું તેને ત્યાં જ છોડું છું."

૫. રિટ અરજીને ફગાવી દેતા માનનીય સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશથી અસંતુષ્ટ થઈને, મૂળ રિટ અરજદાર (અહીં અપીલકર્તા) વર્તમાન અપીલ સાથે આ કોર્ટ સમક્ષ છે.

અપીલકર્તા (મૂળ રિટ અરજદાર) વતી રજૂઆતો:

૬. અપીલકર્તા વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ એડવોકેટ શ્રી પ્રકાશ જાની, જેમને એડવોકેટ શ્રી અરિંદ્ર જાની દ્વારા સહાય કરવામાં આવી હતી, તેમણે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો વિવાદાસ્પદ ચુકાદો અને આદેશ કાયદાકીય રીતે ટકી શકે તેમ નથી. શ્રી જાનીએ દલીલ કરી હતી કે વિદ્વાન સિંગલ જજે કાયદાના એ મહત્વના પ્રશ્નને સમજવો જોઈતો હતો કે વિવાદાસ્પદ કારણ દર્શક નોટિસમાં બુદ્ધિનો સંપૂર્ણ અભાવ દેખાય છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે કારણ દર્શક નોટિસ હકીકતો, અધિનિયમની જોગવાઈઓ, નિયમો અને પેટા-નિયમોના દેખીતી

રીતે અને જાણી જોઈને કરવામાં આવેલા ખોટા અર્થઘટનથી દૂષિત છે. તેમણે સબમિટ કર્યું હતું કે કોઈપણ અધિકારક્ષેત્રની હકીકત ના અભાવે, આ કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરી શકાય નહીં કારણ કે અહીંના અપીલકર્તાએ નિયમો, ૧૯૬૫ ના નિયમ ૩૨(૧-એ) સાથે વંચાણો લેતા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨૭(૩) હેઠળ કોઈ ગેરલાયકાત મેળવી હોવાનું કહી શકાય નહીં. શ્રી જાનીના જણાવ્યા અનુસાર, વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં બેંકના પેટા-નિયમ નં. ૩૨(૫)(૨)(૮)(૧) ની કોઈ પણ પ્રકારની પ્રસ્તુતતા નથી.

૭. શ્રી જાનીએ રજૂઆત કરી હતી કે કારણ દર્શક નોટિસ રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ દ્વારા ઉપર ઉલ્લેખિત ત્રણ વ્યક્તિઓના ઇશારે જારી કરવામાં આવી હતી અને આ ત્રણ વ્યક્તિઓ રાજકીય હરીફો છે અને તેમને આ બાબતે કોઈ લેવાદેવા નથી. શ્રી જાની દ્વારા એ પણ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે ત્રણેય ફરિયાદીઓ બેંકની સમિતિના સભ્યો પણ નથી. તેઓ શ્રી રામપુરા સેવા સહકારી મંડળી લિમિટેડના સભ્યો પણ નથી. આવા સંજોગોમાં, રજિસ્ટ્રારે ફરિયાદની નોંધ લેવી જોઈતી નહોતી અને કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવી જોઈતી નહોતી.

૮. શ્રી જાનીની મુખ્ય દલીલ એ છે કે પ્રાથમિક સહકારી મંડળી પાસે ઓડિટ

વર્ગ 'એ' અને બી હોવા અંગેના પાત્રતાના માપદંડ ચૂંટણી સમયે મતદાર યાદી તૈયાર કરતી વખતે જોવાના હોય છે. જો પ્રાથમિક મંડળી પાસે ચૂંટણી સમયે ઓડિટ વર્ગ 'એ' અથવા બી તરીકેની જરૂરી પાત્રતા અને લાયકાત હોય અને આવી મંડળીના પ્રતિનિધિ સમિતિના સભ્ય તરીકે ચૂંટાય, તો તેવા પ્રતિનિધિ પાંચ વર્ષની સંપૂર્ણ મુદત માટે હોદ્દા પર રહેવા હકદાર છે. કાર્યકાળની વચ્ચે જો અપીલકર્તાને સ્પોન્સર કરનાર પ્રાથમિક સહકારી મંડળીને ઓડિટ વર્ગ 'ડી' આપવામાં આવે, તો સમિતિના સભ્ય તરીકે અપીલકર્તાની ચૂંટણીમાં ખલેલ પહોંચાડી શકાય નહીં અને તેમને એ આધારે દૂર કરી શકાય નહીં કે વર્ષ ૨૦૧૫ માં અપીલકર્તાને સ્પોન્સર કરનાર પ્રાથમિક મંડળીને હવે ઓડિટ વર્ગ 'સી' અથવા 'ડી' ની શ્રેણીમાં મૂકવામાં આવી છે. શ્રી જાનીએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તાએ તેમની વ્યક્તિગત ક્ષમતામાં અધિનિયમ અથવા નિયમો અથવા પેટા-નિયમોની જોગવાઈઓ હેઠળ કોઈ ગેરલાયકાત કે અસમર્થતા મેળવી નથી.

૯. શ્રી જાનીએ તેમની રજૂઆતોના સમર્થનમાં નીચેના બે નિર્ણયો પર ભાર મૂક્યો હતો:

[૧] ગુજરાત સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ અને અન્ય વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય, ૨૦૦૯ (૧) જીએલએચ ૩૭૧ માં અહેવાલ થયેલ છે.

[૨] શંકરભાઈ જેસંગભાઈ ચૌધરી વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય,
(૨૦૧૬) ૨ જીએલઆર ૧૩૭૧ માં અહેવાલ થયેલ છે.

૧૦. ઉપર ઉલ્લેખિત સંજોગોમાં, શ્રી જાની વિનંતી કરે છે કે તેમની અપીલમાં યોગ્યતા હોવાથી તેને મંજૂર કરવામાં આવે અને વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો વિવાદાસ્પદ ચુકાદો અને આદેશ રદ કરવામાં આવે.

પ્રતિવાદીઓ વતી રજૂઆતો:

૧૧. બીજી તરફ, ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર સુશ્રી મનીષા લવકુમાર શાહ, જેમને એજીપી સુશ્રી ઐશ્વર્યા ગુપ્તા દ્વારા સહાય કરવામાં આવી હતી, તેમણે વર્તમાન અપીલનો સખત વિરોધ કરતા રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા વિવાદાસ્પદ ચુકાદો અને આદેશ પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ, અને તેમાં પણ કાયદાની કોઈ ભૂલ થઈ હોવાનું કહી શકાય નહીં. સુશ્રી શાહના જણાવ્યા મુજબ, વિદ્વાન સિંગલ જજના વિવાદાસ્પદ ચુકાદામાં કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી.

૧૨. સુશ્રી શાહ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલો નીચે મુજબ નોંધી શકાય છે:

[૧] રિટ અરજી અપરિપક્વ તબક્કે દાખલ કરવામાં આવી હતી. રજિસ્ટ્રાર, સહકારી મંડળીઓ, ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા જારી કરાયેલ કારણ દર્શક નોટિસને રિટ અરજી દ્વારા પડકારી શકાય નહીં કારણ કે રજિસ્ટ્રાર પાસે આવી કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવાનું અધિકારક્ષેત્ર હોવાનું કહી શકાય. સુશ્રી શાહના જણાવ્યા મુજબ, અપીલકર્તાએ ઉક્ત કારણ દર્શક નોટિસનો યોગ્ય જવાબ દાખલ કરવો જોઈતો હતો અને સંબંધિત સત્તાધિકારી સમક્ષ હાજર થવું જોઈતો હતો.

[૨] એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે જે મંડળીમાંથી અપીલકર્તાને બેંકના ડિરેક્ટરના પદ માટે નામાંકિત કરવામાં આવ્યા હતા તેને ૧૯/૦૮/૨૦૧૯ ના રોજ ઓડિટ વર્ગ 'સી' માંથી ડાઉનગ્રેડ કરીને ઓડિટ વર્ગ 'ડી' માં મૂકવામાં આવી છે. કારણ દર્શક નોટિસ ૧૯/૦૩/૨૦૨૦ ના રોજ જારી કરવામાં આવી હતી. રિટ અરજી જૂન મહિનામાં એટલે કે લગભગ એક વર્ષ પછી સંબંધિત સત્તાધિકારી સમક્ષ હાજર થવાનું ટાળવા માટે દાખલ કરવામાં આવી હતી. ઓડિટ રિપોર્ટ સામેની અપીલ ૨૦/૦૭/૨૦૨૦ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

[૩] અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨૭ માં ૨૦૧૫ માં સુધારો કરીને કલોઝ (૩), તેની શરત અને કલોઝ (૪) નો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. તેના ઉદ્દેશ્યો અને કારણોનું નિવેદન નીચે મુજબ છે:

"રાજ્ય સરકારે ગુજરાત રાજ્યમાં સહકારી મંડળીઓને સંબંધિત ગુજરાત સહકારી મંડળી અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ઘડ્યો છે. ઉક્ત અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી, તેમાં અનેક વખત સુધારા કરવામાં આવ્યા છે. જો કે, સહકારી મંડળીઓનો વહીવટ અને સંચાલન હજુ પણ વધુ સારી રીતે ચાલે અને સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમની જોગવાઈઓનું ચુસ્તપણે પાલન કરે અને મંડળીના સભ્યોના હિતોનું રક્ષણ થાય તે જોવા માટે અધિનિયમમાં અમુક સુધારા કરવા જરૂરી જણાય છે. તે મુજબ, એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે કોઈ પણ વ્યક્તિ સમિતિના સભ્યની ચૂંટણીમાં મત આપવાનો અધિકાર ધરાવશે નહીં, સિવાય કે તે અગાઉના સમગ્ર નાણાકીય વર્ષ માટે મંડળીનો સભ્ય હોય, જોકે, ફેડરલ સોસાયટીની સભ્ય મંડળીના કિસ્સામાં, તેને આવો મત આપવાનો અધિકાર ત્યારે જ મળશે જો આવી મંડળીના છેલ્લા હિસાબોનું ઓડિટ વર્ગ એ, બીઅથવા સી માં થયેલ હોય."

[૪] અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨૭ (૩) સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે કોઈ પણ વ્યક્તિ નાણાકીય વર્ષમાં સમિતિના સભ્યની ચૂંટણીમાં મત આપવાના અધિકારનો ઉપયોગ કરી શકશે નહીં સિવાય કે તે જે નાણાકીય વર્ષમાં ચૂંટણી યોજાઈ રહી હોય તેના અગાઉના સમગ્ર નાણાકીય વર્ષ માટે મંડળીનો સભ્ય હોય અને આવી મંડળીના છેલ્લા હિસાબોનું ઓડિટ વર્ગ એ, બીઅથવા સી માં થયેલ હોય.

[૫] નિયમો, ૧૯૬૫ નો નિયમ ૩૨ જણાવે છે કે જે દરેક સભ્ય મત આપવા માટે હકદાર છે તે સભ્ય તરીકે નિમણૂક માટે પાત્ર રહેશે. આનો અર્થ એ થાય છે કે જે ક્ષણે સભ્ય મત આપવાનો અધિકાર ગુમાવે છે, તે સભ્ય તરીકે નિમણૂક મેળવવાની તેની પાત્રતા ગુમાવે છે. અધિનિયમની કલમ ૧૪૫-એફ(ઈ) સભ્યપદ માટેની ગેરલાયકાતની જોગવાઈ કરે છે. ઉક્ત કલમ મુજબ, કોઈ પણ વ્યક્તિ કોઈ પણ નિર્દિષ્ટ મંડળીની સમિતિના સભ્ય તરીકે ચૂંટાવા માટે અને સભ્ય તરીકે રહેવા માટે ગેરલાયક ઠરશે જો તે આ અધિનિયમની અન્ય કોઈ જોગવાઈ દ્વારા અથવા હેઠળ પણ ગેરલાયક ઠર્યો હોય. નિયમ ૩૨ (૧-એ) જોગવાઈ કરે છે કે સમિતિનો સભ્ય, જે પેટા-નિયમ (૧) માં નિર્દિષ્ટ કોઈ પણ ગેરલાયકાત મેળવે, તેણે હોદ્દો ખાલી કરવો પડશે અને જો તે આવો હોદ્દો ખાલી ન કરે, તો તેને રજિસ્ટ્રાર દ્વારા આવા સભ્ય તરીકે દૂર કરવામાં આવશે. પેટા-નિયમ નં. ૩૨(૬) નો સંદર્ભ પણ અનિવાર્ય બને છે કે જો છેલ્લા હિસાબોમાં

સભ્ય મંડળીનો ઓડિટ વર્ગ ઘટાડીને "સી" અથવા "ડી" કરવામાં આવે, તો આવી સભ્ય મંડળીના પ્રતિનિધિને ડિરેક્ટર બોર્ડનો ભાગ બનવાનો કોઈ અધિકાર રહેશે નહીં.

[૬] એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે કલમ ૧૪૫એફ(૧) ને નિયમ ૩૨(૧-એ) સાથે વાંચતા કાયદાકીય હેતુ સ્પષ્ટ થાય છે કે નિર્ધારિત પાત્રતાના માપદંડ એ ફક્ત એક વખતની ઘટના નથી. તે "સભ્ય રહેવા" માટે પણ સુનિશ્ચિત કરે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જો નિયમ ૩૨(૧-એ) ને ધ્યાનથી વાંચવામાં આવે, તો ઉક્ત નિયમ ગેરલાયકાત "મેળવવી" અને "હોદ્દો ખાલી કરવો" તેવો ઉદ્દેશ કરે છે. આ સ્પષ્ટપણે કાયદાકીય હેતુ સૂચવે છે, કે કાયદા દ્વારા જે લાયકાત નક્કી કરવામાં આવી છે તે એવી પ્રકૃતિની છે કે જે સતત હાજર રહેવી જોઈએ. એ હકીકત કે નિયમ ૩૨ (૧-એ) હોદ્દો ખાલી કરવાની પરિસ્થિતિ પૂરી પાડે છે અથવા તેની કલ્પના કરે છે, તે પોતે જ સૂચવે છે કે ગેરલાયકાત પાંચ વર્ષના સમયગાળામાં ગમે ત્યારે થઈ શકે છે. આ બાબત એ હકીકત પરથી વધુ સ્પષ્ટ થાય છે કે અધિનિયમની કલમ ૨૭(૩) અને પેટા-નિયમ નં. ૩૨(૬) "છેલ્લા હિસાબો" વાક્યપ્રયોગનો ઉપયોગ કરે છે. તેથી, તેનો અર્થ એ છે કે પાત્ર રહેવા માટે સતત જવાબદારી રહેલી છે.

[૭] કાયદા (કલમ ૨૭) હેઠળ નિર્ધારિત લાયકાત એવી છે કે જે વ્યવસ્થાપક સમિતિના ડિરેક્ટરના સમગ્ર કાર્યકાળ દરમિયાન હાજર હોવી જરૂરી છે અને એમ કહેવું કે લાયકાતની જરૂરિયાત માત્ર અપીલકર્તા ડિરેક્ટર બન્યા તે વર્ષે જ લાગુ પડશે તે ખોટું ગણાશે. અપીલકર્તાની એ દલીલ કે ઓડિટ વર્ગના ગ્રેડની જરૂરિયાત તે તારીખે જોવાની હોય છે જ્યારે તેઓ ડિરેક્ટર બોર્ડમાં ડિરેક્ટર તરીકે ચૂંટાયા હતા, એટલે કે વર્ષ ૨૦૧૫ માં, અને તે એવી જરૂરિયાત નથી કે જે સતત પાંચ વર્ષના સમયગાળા માટે હોવી જોઈએ, તે દલીલનો પ્રતિરોધ કરવામાં આવે છે.

[૮] અધિનિયમની કલમ ૨૭ અને ૧૪૫-એફ(ઈ) ને સંયુક્ત રીતે વાંચતા એવું જણાય છે કે એકવાર અપીલકર્તાની મંડળીને ઓડિટ વર્ગ "ડી" માં ડાઉનગ્રેડ કરવામાં આવે, ત્યારે મંડળી પોતે જ મત આપવાનો અધિકાર ગુમાવે છે. તેથી, અપીલકર્તાએ પણ ગેરલાયકાત મેળવી હોવાનું ઠરે છે, જે પ્રતિવાદી સત્તાધિકારી દ્વારા ૧૯/૦૩/૨૦૨૦ ના રોજની કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવાની કાર્યવાહીને વધુ પુષ્ટિ આપે છે.

[૯] ઉપર ઉલ્લેખિત જોગવાઈઓનો સંપૂર્ણ હેતુ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે ડિરેક્ટરો સ્થિર મંડળીઓમાંથી આવે અને વધુમાં નિષ્ક્રિય મંડળીઓને બહાર

રાખવાનો છે. આ સંદર્ભમાં, મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ કો-ઓપરેટિવ બેંકને લગતા કેટલાક ડેટા પર નીચે મુજબ આધાર રાખવામાં આવ્યો છે:

ક્રમ નં.	વિગત	રકમ (રૂ. લાખમાં)
૧	કુલ સભ્યો	૨૯૯૩
	એ) સહકારી મંડળીઓ	૧૯૮૮
	બી) વ્યક્તિઓ	૧૦૦૫
૨	ટર્ન ઓવર (૦૧-૦૪-૨૦૧૯ થી ૩૧-૦૩-૨૦૨૦)	૩,૬૫,૭૬૮.૦૨
૩	સરેરાશ કાર્યકારી મૂડી	૧૮૪૦૧૨.૩૭
૪	નાબાઈ પુનઃધિરાણ - મંજૂરી અને ઉપાડ	૪૮૪૦૦.૦૦
	૩૧.૦૩.૨૦૨૦ ના રોજ બાકી	૧૩૭૮૩.૦૦
૫	ધિરાણ - વિતરણ (ઈશ્યૂ)	૧૩૦૮૦૯.૦૪
	૩૧.૦૩.૨૦૨૦ ના રોજ બાકી	૮૩૩૩૮.૪૦
૬	૩૧.૦૩.૨૦૨૦ ના રોજ થાપણો	૧૪૨૭૧૬.૫૮
૭	૩૧.૦૩.૨૦૨૦ ના રોજ ઉછીના લીધેલ નાણાં	૦.૦૦
૮	ડિરેક્ટર બોર્ડની સંખ્યા	૧૯
	જેમાંથી ચૂંટાયેલા સભ્યો	૧૫
	જેમાંથી નામાંકિત સભ્યો	૪

[૧૦] સુશ્રી શાહના જણાવ્યા અનુસાર, અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨૭

અને ૧૪૫-એફ(ઈ) તથા ગુજરાત સહકારી મંડળી નિયમો, ૧૯૬૫ ના નિયમ ૩૨(૧)(સી) અને નિયમ ૩૨(૧-એ) તેમજ મહેસાણા સહકારી બેંકના પેટા-નિયમોના પેટા-નિયમ નં. ૩૨(૬) ને સંયુક્ત રીતે વાંચતા સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે અપીલકર્તાની મંડળી એકવાર ઓડિટ વર્ગ “ડી” માં ડાઉનગ્રેડ થયા પછી, અપીલકર્તાને જારી કરાયેલ તારીખ ૧૯/૦૩/૨૦૨૦ ની કારણ દર્શક નોટિસ ન્યાયી, ઉચિત અને માન્ય છે.

૧૩. ઉપર ઉલ્લેખિત સંજોગોમાં, સુશ્રી શાહ વિનંતી કરે છે કે અપીલમાં કોઈ યોગ્યતા ન હોવાથી તેને ફગાવી દેવી જોઈએ.

૧૪. પક્ષકારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલોએ અમારું ધ્યાન કાયદાની નીચેની જોગવાઈઓ તરફ પણ દોર્યું હતું.

૧૫. અધિનિયમ, ૧૯૬૧ નું પ્રકરણ III સભ્યો અને તેમના અધિકારો અને જવાબદારીઓ સંબંધિત છે. કલમ ૨૭(૩) નીચે મુજબ છે:

“૨૭. મત આપવાનો અધિકાર. –

(૩) કોઈ પણ વ્યક્તિ નાણાકીય વર્ષમાં સમિતિના સભ્યની ચૂંટણીમાં મત આપવાના અધિકારનો ઉપયોગ કરી શકશે નહીં, સિવાય કે તે જે નાણાકીય વર્ષમાં ચૂંટણી યોજાઈ રહી હોય તે નાણાકીય વર્ષની તરત અગાઉના સમગ્ર નાણાકીય વર્ષ માટે મંડળીનો સભ્ય હોય.

પરંતુ શરત એ છે કે, ફેડરલ સોસાયટીની કોઈ પણ સભ્ય મંડળી સમિતિના સભ્યની ચૂંટણીમાં મત આપવાના અધિકારનો ઉપયોગ કરી શકશે નહીં, સિવાય કે આવી મંડળીના છેલ્લા હિસાબોનું ઓડિટ વર્ગ એ, બીઅને સી માં થયેલ હોય.”

૧૬. કલમ ૧૪પએફ નીચે મુજબ છે:

“૧૪પએફ. સભ્યપદ માટે ગેરલાયકાત. (૧) કોઈ પણ વ્યક્તિ કોઈ પણ નિર્દિષ્ટ મંડળીની સમિતિના સભ્ય તરીકે ચૂંટાવા માટે અને સભ્ય તરીકે રહેવા માટે ગેરલાયક ઠરશે;

(એ) જો તે કોઈ મંડળીનો પગારદાર કર્મચારી હોય

(કર્મચારીઓની પોતાની મંડળી સિવાયની) અથવા કોઈ મંડળી હેઠળ નફાકારક હોદ્દો ધરાવતો હોય, સિવાય કે જ્યારે તે મેનેજિંગ ડિરેક્ટરનો હોદ્દો ધરાવતો હોય અથવા તેની નિમણૂક થઈ હોય અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા જાહેર કરાયેલ અન્ય કોઈ હોદ્દો હોય જે તેના ધારકને ગેરલાયક ઠેરવતો નથી;

(બી) જો તેને ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ (૧૮૬૦ નો XLV) ની કલમ ૧૫૩-એ અથવા કલમ ૧૭૧-ઈ અથવા કલમ ૧૭૧-એફ અથવા કલમ ૫૦૫ ની પેટા-કલમ (૨) અથવા પેટા-કલમ (૩) હેઠળ અથવા આ અધિનિયમની કલમ ૧૪૫-આર અથવા કલમ ૧૪૫-S ની પેટા-કલમ (૨) ના કલોઝ (૨૧) હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હોય, જ્યાં સુધી તેની સજાની તારીખથી છ વર્ષનો સમયગાળો પસાર ન થયો હોય;

(સી) જો તેને ભારતની કોઈ પણ અદાલત દ્વારા કોઈ ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હોય અને બે વર્ષથી ઓછી ન હોય તેવી

જેલની સજા ફટકારવામાં આવી હોય અને તેની મુક્તિ પછી પાંચ વર્ષનો સમયગાળો વીતી ગયો હોય;

(ડી) જો તે રાજ્ય સરકાર દ્વારા આ પ્રકરણ હેઠળ ભ્રષ્ટ્ર પ્રથા માટે દોષિત જણાયો હોય, જ્યાં સુધી રાજ્ય સરકારનો નિર્ણય અમલમાં આવ્યો હોય તે તારીખથી છ વર્ષનો સમયગાળો પસાર ન થયો હોય;

(ઈ) જો તે આ અધિનિયમની અન્ય કોઈ જોગવાઈ દ્વારા અથવા હેઠળ પણ ગેરલાયક ઠર્યો હોય.

[(૧-એ) (i) (એ) સેન્ટ્રલ કો-ઓપરેટિવ બેંક અને સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ બેંકમાં મંડળીનો કોઈ પણ સભ્ય સમિતિમાં સભ્ય તરીકે ચૂંટાવા માટે પાત્ર રહેશે નહીં જો તે મંડળીને લેણી રકમ ચૂકવવામાં બાર મહિનાના સમયગાળા માટે કસૂરવાર હોય;

(બી) સેન્ટ્રલ કો-ઓપરેટિવ બેંક અને સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ બેંકમાં મંડળીના સભ્ય તરીકે ચૂંટાયેલી કોઈ પણ વ્યક્તિ સભ્ય

તરીકે ચાલુ રહી શકશે નહીં જો તે મંડળીને લેણી રકમ ચૂકવવામાં બાર મહિનાથી વધુ સમયગાળા માટે કસૂરવાર હોય, સિવાય કે કસૂરવાર રકમ વ્યાજ સહિત મંડળીને ચૂકવવામાં આવે;

(સી) પ્રાથમિક કૃષિ ધિરાણ સહકારી મંડળીનો કોઈ પણ સભ્ય સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ બેંક અથવા સેન્ટ્રલ કો-ઓપરેટિવ બેંકની સમિતિમાં સભ્ય તરીકે ચૂંટાવા માટે પાત્ર રહેશે નહીં જો મંડળી સહકારી બેંકને લેણી રકમ ચૂકવવામાં કસૂરવાર હોય, સિવાય કે કસૂરવાર રકમ વ્યાજ સહિત સહકારી બેંકને ચૂકવવામાં આવે;

(ડી) બિન-ધિરાણ મંડળીનો કોઈ પણ સભ્ય જે સેન્ટ્રલ કો-ઓપરેટિવ બેંક અથવા સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ બેંકની સમિતિમાં સભ્ય છે, તે સભ્ય તરીકે ચાલુ રહી શકશે નહીં જો મંડળી બેંકને લેણી રકમ ચૂકવવામાં ૯૦ દિવસથી વધુ સમયગાળા માટે કસૂર કરે.

(ii) ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ આ અધિનિયમમાં સમાવિષ્ટ ગેરલાયકાત માટેની અન્ય કોઈ પણ જોગવાઈઓના ઉમેરામાં હશે

અને તેના અલ્પીકરણમાં નહીં.]

(૨) મંડળીનો કોઈ પણ પગારદાર કર્મચારી જે ગુજરાત સહકારી મંડળી (સુધારો) અધિનિયમ, ૧૯૮૧ (૧૯૮૧ નો ૬) ના પ્રારંભ પહેલા તરત જ કોઈ નિર્દિષ્ટ મંડળીની સમિતિનો સભ્ય હતો, તે પેટા-કલમ (૧) ના કલોઝ (એ) હેઠળ ગેરલાયક ઠરશે નહીં, અને તે ક્યારેય ગેરલાયક ઠર્યો ન હોવાનું માનવામાં આવશે, જો તે સમયે તે ઉક્ત કલોઝ (૩) હેઠળ ગેરલાયકાતમાંથી મુક્ત હોદ્દો ધરાવતો હોય... (ક્રમશઃ)

(૩) પેટા-કલમ (૧) ના કલોઝ (બી) અથવા (સી) માં ગમે તે સમાવિષ્ટ હોય તેમ છતાં, જો કોઈ વ્યક્તિ જે સજાની તારીખે કોઈ નિર્દિષ્ટ મંડળીનો સભ્ય હોય, તો તે તારીખથી ત્રણ મહિના વીતી ન જાય અથવા તે સમયગાળામાં અપીલ કે રિવિઝન ફાઈલ કરવામાં આવે અને તેનો નિકાલ ન થાય ત્યાં સુધી ગેરલાયકાત અમલમાં આવશે નહીં.”

૧૭. નિયમો ૧૯૬૫ નો નિયમ ૩૨ નીચે મુજબ છે:

“૩૨. સમિતિના સભ્યો માટેની લાયકાત. – (૧) મંડળીનો દરેક સભ્ય જે મત આપવા માટે હકદાર છે તે તેની સમિતિના સભ્ય તરીકે નિમણૂક માટે પાત્ર રહેશે જો—

(અ) તેણે લીધેલી કોઈ પણ લોનના સંદર્ભમાં પેટા-નિયમોમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા સમયગાળા માટે તેણે કસૂર કરેલ ન હોય, અથવા

(બી) મંડળી સાથે કરવામાં આવેલા કોઈ ચાલુ કરારમાં અથવા મંડળી દ્વારા વેચવામાં આવેલી કે ખરીદવામાં આવેલી કોઈ મિલકતમાં અથવા મંડળીના અન્ય કોઈ વ્યવહારમાં તેનો પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે કોઈ હિત ન હોય...

(સી) જો તે અન્યથા આવા સભ્ય તરીકે નિમણૂક માટે ગેરલાયક ન હોય...

(ડી) તેને કલમ ૮૨ હેઠળ જવાબદાર ઠેરવવામાં આવ્યો ન હોય, અથવા

(ઈ) મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કલમ ૯૧ હેઠળ તેની સામે ખર્ચની વસૂલાતનો કોઈ આદેશ કરવામાં આવ્યો ન હોય, અથવા

(એફ) કલમ ૯૩ હેઠળ તેની સામે કોઈ આદેશ કરવામાં આવ્યો ન હોય, અથવા

(જી) જો તે કલમ ૧૪૭ હેઠળના કોઈ ગુનામાં અથવા મંડળીની મિલકતના સંબંધમાં ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૦૩ હેઠળના કોઈ ગુનામાં દોષિત જણાયો ન હોય.

[(૧-એ) સમિતિનો સભ્ય જે પેટા-નિયમ (૧) માં નિર્દિષ્ટ કરેલી કોઈ પણ ગેરલાયકાત મેળવે, તેણે હોદ્દો ખાલી કરવો પડશે અને જો તે આવો હોદ્દો ખાલી ન કરે, તો તેને રજિસ્ટ્રાર દ્વારા આવા સભ્ય તરીકે દૂર કરવામાં આવશે:

પરંતુ શરત એ છે કે, રજિસ્ટ્રાર આવો દૂર કરવાનો આદેશ કરતા પહેલા સંબંધિત વ્યક્તિને સાંભળવાની તક આપશે.]...”

[(૨) ઉપ-નિયમ (૧) માં ગમે તે સમાવિષ્ટ હોય તેમ છતાં,

(એ) ધિરાણ પૂરું ન પાડતી મંડળીઓના કિસ્સામાં, નાણાં ધીરવાનો ધંધો કરનાર કોઈ પણ વ્યક્તિ મંડળીની વ્યવસ્થાપક સમિતિના સભ્ય તરીકે નિમણૂક માટે પાત્ર રહેશે નહીં.

(બી) મંડળીનો કોઈ સભ્ય, જે પોતે જે મંડળીનો સભ્ય છે તે મંડળી દ્વારા ચલાવવામાં આવતા ધંધા જેવા જ પ્રકારનો ધંધો ચલાવતો હોય, તે રજિસ્ટ્રારની મંજૂરી વિના તેવી મંડળીની કોઈપણ સમિતિનો સભ્ય બનવા માટે પાત્ર રહેશે નહીં.

(૩) જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ ઉપ-નિયમ (૨) ના ભંગ કરીને મંડળીની સમિતિની સભ્ય બને છે, ત્યારે રજિસ્ટ્રાર દ્વારા તેને આવી સમિતિના સભ્યપદેથી હોદ્દા પરથી દૂર કરવામાં આવશે.

બશર્તે કે, રજિસ્ટ્રાર દૂર કરવાનો આદેશ કરતા પહેલાં, સંબંધિત વ્યક્તિને તેમની વાત રજૂ કરવાની તક આપશે.]”

૧૮. પેટા-નિયમોનો સંબંધિત પેટા-નિયમ નં. ૩૨(૬) નીચે મુજબ છે:

“જો સભ્ય સહકારી મંડળીનો ઓડિટ વર્ગ “સી” અને “ડી” હોય, તો ઉક્ત મંડળીના પ્રતિનિધિ બેંકના ડિરેક્ટર બોર્ડમાં ડિરેક્ટર બનવા માટે પાત્ર રહેશે નહીં.”

વિશ્લેષણ

૧૯. પક્ષકારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી તપાસ્યા પછી, અમારા વિચારણા માટેનો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું વિદ્વાન સિંગલ જજે વિવાદાસ્પદ ચુકાદો અને આદેશ પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ

કરી છે.

૨૦. શરૂઆતમાં જ અમારો એવો મત છે કે વિદ્વાન સિંગલ જજે બાબતની ગુણવત્તા માં ઉતરવાનું ટાળવું જોઈતું હતું અને કારણ દર્શક નોટિસનો કાયદા અનુસાર નિર્ણય લેવાનું સંબંધિત સત્તાધિકારી પર છોડવું જોઈતું હતું. અમારો અભિપ્રાય છે કે વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા વિવાદાસ્પદ ચુકાદાએ હવે સંબંધિત સત્તાધિકારી માટે નિર્ણય લેવા જેવું કંઈ બાકી રાખ્યું નથી. વિદ્વાન સિંગલ જજે એવો અંતિમ ચુકાદો આપ્યો હોવાનું કહી શકાય કે અપીલકર્તા સમિતિના સભ્ય તરીકે ગેરલાયક ઠર્યા છે. હવે સંબંધિત સત્તાધિકારી માટે કારણ દર્શક નોટિસ સાથે આગળ વધવું એ સંપૂર્ણપણે એક ખાલી ઔપચારિકતા બની રહેશે.

૨૧. શ્રીનિવાસ રાઈસ મિલ્સ વિરૂદ્ધ ઇ.એસ.આઈ. કોર્પોરેશન, (૨૦૦૭) ૧ એસસીસી ૭૦૫ માં રિપોર્ટ થયેલ કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે પેરા-૮૪ માં નીચે મુજબ અવલોકન કરેલ છે;

“..... તે સ્પષ્ટ છે કે જુરિસ્ટિક્શનલ ફેક્ટ (ક્ષેત્રાધિકાર વિષયક તથ્ય) નું અસ્તિત્વ એ સત્તાના ઉપયોગ માટેની અનિવાર્ય શરત

છે. જો જુરિસ્ટિડક્શનલ ફેક્ટ અસ્તિત્વ ધરાવે છે, તો સત્તાધિકારી કેસમાં આગળ વધી શકે છે અને કાયદા અનુસાર યોગ્ય નિર્ણય લઈ શકે છે. એકવાર જુરિસ્ટિડક્શનલ ફેક્ટના અસ્તિત્વ પર સત્તાધિકારીને બાબતમાં ક્ષેત્રાધિકાર મળી જાય, પછી તે 'ફેક્ટ ઇન ઇશ્યુ' (વિવાદિત તથ્ય) અથવા 'એડજ્યુડિકેટરી ફેક્ટ' (નિર્ણાયક તથ્ય) નો નિર્ણય કરી શકે છે. 'ફેક્ટ ઇન ઇશ્યુ' અથવા 'એડજ્યુડિકેટરી ફેક્ટ' પરનો ખોટો નિર્ણય સત્તાધિકારીના નિર્ણયને ક્ષેત્રાધિકાર વગરનો અથવા દૂષિત બનાવશે નહીં, શરતે કે ક્ષેત્રાધિકારના અસ્તિત્વ અંગેનું આવશ્યક અથવા મૂળભૂત તથ્ય હાજર હોય”.

૨૨. “જુરિસ્ટિડક્શનલ ફેક્ટ” શું છે તે સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા રમેશચંદ્ર સાંકલા અને અન્ય વિરૂદ્ધ વિક્રમ સિમેન્ટ અને અન્ય, (૨૦૦૮) ૧૪ એસસીસી ૫૮ ના પેરાગ્રાફ ૬૮, ૬૯ અને ૭૦ માં સમજાવવામાં આવ્યું છે, જે નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરવામાં આવે છે;

“૬૮. “જુરિસ્ટિડક્શનલ ફેક્ટ” એ એક એવું તથ્ય છે જેના અસ્તિત્વ પર અદાલત, ટ્રિબ્યુનલ અથવા સત્તાધિકારીનો

ક્ષેત્રાધિકાર આધાર રાખે છે. જો જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટ અસ્તિત્વ ધરાવતું નથી, તો અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલ કાર્ય કરી શકતી નથી. જો કોઈ નીચલી અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલ ખોટી રીતે આવા તથ્યનું અસ્તિત્વ માની લે છે, તો સિટોરેરીની રિટ યોગ્ય ઠરે છે. આની પાછળનો મૂળભૂત સિદ્ધાંત એ છે કે જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટના અસ્તિત્વની ખોટી ધારણા કરીને, કોઈ તાબેદાર અદાલત અથવા નીચલી ટ્રિબ્યુનલ પોતાની જાતને એવો ક્ષેત્રાધિકાર આપી શકતી નથી જે તે અન્યથા ધરાવતી નથી.

૬૯. વકીલે અરૂણ કુમાર વિરૂદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયામાં આ કોર્ટના તાજેતરના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો, કોર્ટ વતી બોલતા, આપણામાંના એક (સી.કે. ઠક્કર, જે.) એ અવલોકન કર્યું: (એસસીસી પૃ. ૭૫૮, પેરા ૭૪)

૭૪. 'જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટ' એ એવું તથ્ય છે જે અદાલત, ટ્રિબ્યુનલ અથવા સત્તાધિકારી ચોક્કસ બાબત પર ક્ષેત્રાધિકાર ધારે તે પહેલાં અસ્તિત્વમાં હોવું જોઈએ. જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટ એવું છે જેના અસ્તિત્વ કે ગેરઅસ્તિત્વ પર અદાલત, ટ્રિબ્યુનલ અથવા સત્તાધિકારીનો ક્ષેત્રાધિકાર આધાર રાખે છે. આ એ તથ્ય છે જેના

પર વહીવટી એજન્સીની કાર્ય કરવાની સત્તા આધાર રાખે છે. જો જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટ અસ્તિત્વ ધરાવતું નથી, તો અદાલત, સત્તાધિકારી અથવા અધિકારી કાર્ય કરી શકતા નથી. જો કોઈ અદાલત અથવા સત્તાધિકારી ખોટી રીતે આવા તથ્યનું અસ્તિત્વ માની લે છે, તો તે હુકમ સામે સિટોરેરીની રિટ દ્વારા પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાય છે. આની પાછળનો મૂળભૂત સિદ્ધાંત એ છે કે આવા જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટના અસ્તિત્વની ખોટી ધારણા કરીને, કોઈ સત્તાધિકારી પોતાની જાતને એવો ક્ષેત્રાધિકાર આપી શકતી નથી જે તે અન્યથા ધરાવતી નથી.

વધુમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું: (એસસીસી પૃ. ૭૫૮, પેરા ૭૬)

૭૬. આમ જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટનું અસ્તિત્વ એ મર્યાદિત ક્ષેત્રાધિકાર ધરાવતી અદાલત દ્વારા સત્તાના ઉપયોગ માટેની અનિવાર્ય શરત અથવા પૂર્વશરત છે.

૭૦. "જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટ" અને "એડજ્યુડિકેટરી ફેક્ટ" વચ્ચેનો

તફાવત દર્શાવતા, કોર્ટે જણાવ્યું: (અરૂણ કુમાર કેસ, એસસીસી પૃ. ૭૬૧, પેરા ૮૪)

૮૪.... તે સ્પષ્ટ છે કે 'જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટ' નું અસ્તિત્વ એ સત્તાના ઉપયોગ માટેની અનિવાર્ય શરત છે. જો જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટ અસ્તિત્વ ધરાવે છે, તો સત્તાધિકારી કેસમાં આગળ વધી શકે છે અને કાયદા અનુસાર યોગ્ય નિર્ણય લઈ શકે છે. એકવાર જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટના અસ્તિત્વ પર સત્તાધિકારીને બાબતમાં ક્ષેત્રાધિકાર મળી જાય, પછી તે 'ફેક્ટ ઈન ઈશ્યૂ' અથવા 'એડજ્યુડિકેટરી ફેક્ટ' નો નિર્ણય કરી શકે છે. 'ફેક્ટ ઈન ઈશ્યૂ' અથવા 'એડજ્યુડિકેટરી ફેક્ટ' પરનો ખોટો નિર્ણય સત્તાધિકારીના નિર્ણયને ક્ષેત્રાધિકાર વગરનો અથવા દૂષિત બનાવશે નહીં, શરતે કે ક્ષેત્રાધિકારના અસ્તિત્વ અંગેનું આવશ્યક અથવા મૂળભૂત તથ્ય હાજર હોય.

આ સિદ્ધાંતને કરોના લિમિટેડ વિરૂદ્ધ પાર્વતી સ્વામીનાથન એન્ડ સન્સમાં પુનરાવર્તિત કરવામાં આવ્યો હતો."

૨૩. આમ, કોઈ વૈધાનિક સત્તાધિકારી નિર્ણય લેવા માટે તેની વૈધાનિક સત્તાનો ઉપયોગ કરવા આગળ વધે તે પહેલાં, તેણે યોગ્ય રીતે તે શક્યતાને ઓળખવી અને ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ કે તેમાં જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટનો સમાવેશ થઈ શકે છે. સરળ શબ્દોમાં કહીએ તો, જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટ્સ એવા તથ્યો છે જે નિર્ણય લેનાર દ્વારા વૈધાનિક સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકાય તે પહેલાં વાસ્તવિક રીતે અસ્તિત્વમાં હોવા જોઈએ.

૨૪. સ્પેસિયલ ડિરેક્ટર વિરૂદ્ધ મોહમ્મદ ગુલામ ગૌસ, ૨૦૦૪(૩) એસસીસી ૪૪૦ માં રિપોર્ટ થયેલ, પેરાગ્રાફ ૫ માં, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો;

“આ કોર્ટે મોટી સંખ્યામાં કેસોમાં હાઈકોર્ટની એવી પ્રેક્ટિસને નાપસંદ કરી છે જેમાં પ્રસ્તાવિત તપાસને અટકાવતી અને પક્ષકારોની ભાગીદારી અને હાજરીમાં વાસ્તવિક તથ્યો શોધવાની તપાસ પ્રક્રિયાને અવરોધતી કારણ દર્શક નોટિસોની કાયદેસરતા સામે રિટ અરજીઓ ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવે છે. જ્યાં સુધી હાઈકોર્ટને સંતોષ ન થાય કે તથ્યોની તપાસ કરવા માટે પણ સત્તાધિકારી પાસે ક્ષેત્રાધિકારનો સંપૂર્ણ અભાવ હોવાને કારણે કારણ દર્શક

નોટિસ કાયદાની નજરમાં સંપૂર્ણપણે શૂન્ય હતી, ત્યાં સુધી માત્ર માગણી કરવાથી અને દિનચર્યાના ભાગરૂપે રિટ અરજીઓ ગ્રાહ્ય રાખવી જોઈએ નહીં, અને રિટ અરજદારને અચૂકપણે કારણ દર્શક નોટિસનો જવાબ આપવા અને રિટ અરજીમાં દર્શાવેલ તમામ વલણો લેવા માટે નિર્દેશ આપવો જોઈએ. શું કારણ દર્શક નોટિસ કોઈ કાનૂની આધાર પર આધારિત હતી કે કેમ, તે ક્ષેત્રાધિકારનો મુદ્દો છે જેને નોટિસ મેળવનાર દ્વારા પણ ઉઠાવી શકાય છે અને આવો મુદ્દો પીડિત કોર્ટમાં પહોંચે તે પહેલાં શરૂઆતમાં જ નોટિસ જારી કરનાર સત્તાધિકારી દ્વારા પણ નિર્ણયિત કરી શકાય છે. વધુમાં, જ્યારે કોર્ટ કોઈ વચગાળાનો હુકમ પસાર કરે છે ત્યારે તેણે એ જોવા માટે સાવચેત રહેવું જોઈએ કે આ હેતુ માટે ખાસ અને વિશિષ્ટ રીતે રચાયેલા વૈધાનિક કાર્યકર્તાઓને શરૂઆતમાં બાબતનો નિર્ણય કરવાની સત્તા અને અધિકારથી વંચિત ન કરવામાં આવે અને ખાતરી કરવી જોઈએ કે રિટ અરજીમાં આખરે આખરી રાહત આપવામાં આવે કે ન આવે પણ વચગાળાના રક્ષણ દ્વારા રિટ અરજદારને શરૂઆતમાં જ તે આપવામાં ન આવે.”

૨૫. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરૂદ્ધ કુરિસેટ્ટી સત્યનારાયણ, ૨૦૦૬ (૧૨) એસસીસી ૨૮ માં રિપોર્ટ થયેલ, સુપ્રીમ કોર્ટે ચુકાદો આપ્યો કે:

“૧૫. રિટ જ્યુરિસ્ડિક્શન એ વિવેકાધીન ક્ષેત્રાધિકાર છે અને તેથી, અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ આવા વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ સામાન્ય રીતે કારણ દર્શક નોટિસ અથવા ચાર્જશીટ રદ કરીને કરવો જોઈએ નહીં”

૨૬. 'જ્યુરિસ્ડિક્શન' (ક્ષેત્રાધિકાર) અભિવ્યક્તિનો સુસ્થાપિત કાનૂની અર્થ છે. તેનો અર્થ વિવાદને સાંભળવાની અથવા નક્કી કરવાની સત્તા છે. ક્ષેત્રાધિકારનો ખ્યાલ એ કારણને સાંભળવાની અને નક્કી કરવાની સત્તા છે. સુપ્રીમ કોર્ટે 'અનવર હુસૈન વિરૂદ્ધ અજય કુમાર', એઆઈઆર ૧૯૬૫ એસસી ૧૬૫૧ માં ચુકાદો આપ્યો છે કે 'જ્યુરિસ્ડિક્શન' અભિવ્યક્તિનો અર્થ આક્ષેપિત કૃત્ય કરવાની અથવા કરવાનો હુકમ આપવાની સત્તા નથી, પરંતુ સામાન્ય રીતે બાબતમાં કાર્ય કરવાની ન્યાયિક અધિકારીની સત્તા છે. એવો ચુકાદો આપવામાં આવ્યો છે કે 'જ્યુરિસ્ડિક્શન' અભિવ્યક્તિનો અર્થ પ્રશ્ન હેઠળની તપાસમાં પ્રવેશવાનો હક્ક છે [જુઓ: 'એમ.એલ.સેઠી વિરૂદ્ધ આર.પી.કપૂર', એઆઈઆર ૧૯૭૨ એસસી ૨૩૭૯]. સુપ્રીમ કોર્ટે 'એ.આર.અંતુલે વિરૂદ્ધ આર.એસ.નાયક', એઆઈઆર ૧૯૮૮ એસસી ૧૫૩૧ ના પ્રખ્યાત કેસમાં 'જ્યુરિસ્ડિક્શન' અભિવ્યક્તિ સાથે કામ કરતી વખતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે ક્ષેત્રાધિકાર એ બાબત સાથે વ્યવહાર કરવાની અને બંધનકર્તા બળ ધરાવતો

હુકમ કરવાની કોર્ટની સત્તા કે શક્તિ છે.

૨૭. કારણ દર્શક નોટિસોના સંદર્ભમાં હસ્તક્ષેપની વ્યાપ્તિ સુપ્રીમ કોર્ટના શ્રેણીબદ્ધ નિર્ણયો દ્વારા સુસ્થાપિત છે. જો વૈધાનિક જોગવાઈ હેઠળ કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવે છે, તો જ્યાં સુધી નોટિસ કાયદાની કોઈ સત્તા વગર સ્પષ્ટપણે જારી કરવામાં આવી હોવાનું બતાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી અદાલતોએ તે તબક્કે નોટિસમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે અચકાવું જોઈએ. [જુઓ: 'સ્ટેટ ઓફ ઉત્તર પ્રદેશ વિરૂદ્ધ બ્રહ્મ દત્ત શર્મા અને અન્ય', એઆઈઆર ૧૯૮૭ એસસી ૯૪૩]. વધુમાં એવો ચુકાદો આપવામાં આવ્યો છે કે જ્યાં સુધી કારણ દર્શક નોટિસ પ્રથમ દર્શનીય રીતે રદબાતલ ન હોય અથવા સંપૂર્ણપણે ક્ષેત્રાધિકાર વગરની ન હોય એટલે કે, જ્યાં કાર્યવાહીની શરૂઆત જ અનધિકૃત હોય, તે તબક્કે, એવું બતાવવું જોઈએ કે સત્તાધિકારી પાસે તપાસ શરૂ કરવાની કોઈ સત્તા અથવા ક્ષેત્રાધિકાર ન હતો અને બાકીના તમામ કેસોમાં, પક્ષકારે કારણ દર્શક નોટિસનો જવાબ આપવો જ જોઈએ. [જુઓ: 'એકિઝક્યુટિવ એન્જિનિયર, બિહાર હાઉસિંગ બોર્ડ વિરૂદ્ધ રમેશ કુમાર સિંહ', (૧૯૯૬) ૧ એસસીસી ૩૨૭]. 'યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરૂદ્ધ હિન્દુસ્તાન ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિમિટેડ', (૧૯૯૮) ૯ એસસીસી ૫૭૬ માં, એવું કહેવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં કારણ દર્શક નોટિસમાં તથ્યોની તપાસની જરૂર હોય, ત્યાં કોર્ટે હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં અને બાબતનો નિર્ણય સત્તાધિકારીઓ

દ્વારા લેવાવો જોઈએ. એવો ચુકાદો આપવામાં આવ્યો છે કે જ્યાં સત્તાધિકારી પાસે ક્ષેત્રાધિકારનો અભાવ હોય, ત્યાં કારણ દર્શક નોટિસ રદ કરી શકાય છે.

[જુઓ: 'યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરૂદ્ધ હિંડાલ્કો ઇન્ડસ્ટ્રીઝ', (૨૦૦૩) ૫ એસસીસી ૧૯૪]. 'ડિવિઝનલ ફોરેસ્ટ ઓફિસર વિરૂદ્ધ એમ. રામલિંગા રેડ્ડી', (૨૦૦૭) ૯ એસસીસી ૨૮૬ અને 'યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરૂદ્ધ વિકો લેબોરેટરીઝ', (૨૦૦૭) ૧૩ એસસીસી ૨૭૦ માં સમાન વલણ અપનાવવામાં આવ્યું છે. વધુમાં એવો ચુકાદો આપવામાં આવ્યો છે કે હાઇકોર્ટે એવી રિટ અરજી સાથે કામ કરતી વખતે અત્યંત સાવધ રહેવું જોઈએ, જેમાં કારણ દર્શક નોટિસને પડકારવામાં આવી હોય. [જુઓ: 'કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ વિરૂદ્ધ કોવઈ રાજા એન્ડ મેટલ્સ (ઇન્ડિયા) (પી) લિમિટેડ', (૨૦૧૮) ૨ એસસીસી ૩૯૮].

૨૮. આમ, કેટલાક અત્યંત દુર્લભ અને અપવાદરૂપ કિસ્સાઓમાં, હાઇકોર્ટે કારણ દર્શક નોટિસને રદ કરી શકે છે જો તે સંપૂર્ણપણે ક્ષેત્રાધિકાર વગરની જણાય અથવા અન્ય કોઈ કારણોસર, જો તે સંપૂર્ણપણે ગેરકાયદેસર હોય. જો કે, સામાન્ય રીતે, હાઇકોર્ટે કારણ દર્શક નોટિસના તબક્કે હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં, ખાસ કરીને, જો કારણ દર્શક નોટિસમાં કોઈ જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટ સામેલ હોય. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો રિટ અરજી દ્વારા કારણ દર્શક નોટિસને પડકારવામાં આવી હોય, તો આવા સંજોગોમાં, રિટ કોર્ટે બે મહત્વપૂર્ણ

પાસાઓ તપાસવા જોઈએ, એટલે કે, (૧) શું કારણ દર્શક નોટિસ કાયદા હેઠળ સત્તાપ્રાપ્ત સત્તાધિકારી દ્વારા જારી કરવામાં આવી છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, શું સત્તાધિકારી આવી કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવા માટે સક્ષમ છે અને (૨) જારી કરાયેલ કારણ દર્શક નોટિસ ક્ષેત્રાધિકાર સાથેની છે કે ક્ષેત્રાધિકાર વગરની. જો કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરનાર સત્તાધિકારી પાસે આવી નોટિસ જારી કરવાની કોઈ સત્તા ન હોય, તો રિટ કોર્ટ માટે નોટિસ રદ કરવામાં કોઈ સમસ્યા ન હોવી જોઈએ. જો કે, જો સત્તાધિકારી પાસે કાયદામાં નોટિસ જારી કરવાની સત્તા હોય, તો બીજો વિચાર એ હોવો જોઈએ કે શું તેને ક્ષેત્રાધિકાર વગરની કહી શકાય કે નહીં. ક્ષેત્રાધિકારના મુદ્દાને નક્કી કરવા માટે, કોર્ટ માટે પહેલા એ જોવું જરૂરી છે કે સત્તાધિકારી ચોક્કસ બાબત પર ક્ષેત્રાધિકાર ધારે તે પહેલાં કોઈ “જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટ” અસ્તિત્વ ધરાવે છે કે કેમ. જો જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટ અસ્તિત્વ ધરાવે છે, તો સત્તાધિકારી કેસમાં આગળ વધી શકે છે અને કાયદા અનુસાર યોગ્ય નિર્ણય લઈ શકે છે.

૨૯. હાથ પરના કેસમાં, પ્રથમ દર્શનીય રીતે અમને વિ. વકીલ શ્રી જાનીની મુખ્ય દલીલમાં બળ જણાય છે કે ચૂંટણીના આધારે ચૂંટાયેલું પદ ધરાવતી વ્યક્તિ સામે કોઈ કાર્યવાહી થઈ શકે નહીં, અને જેને મતદાર દ્વારા હટાવી શકાતી નથી તેને જુરિસ્ડિક્શનલ ફેક્ટનો અભાવ ધરાવતી આક્ષેપિત કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરીને હટાવી શકાય નહીં, જ્યાં સુધી તેણે તેની હેઠળ

ઘડાયેલા કોઈ વૈધાનિક કાયદા દ્વારા વિશિષ્ટ રીતે પૂરી પાડવામાં આવેલ ચૂંટાયેલું પદ ધરાવવાની અયોગ્યતા વહોરી ન લીધી હોય. કાયદાની કલમ ૨૭ ના ખંડ (૩) ના પરંતુકમાં અયોગ્યતાને ગર્ભિત રીતે કે તર્ક અને પૂર્વધારણાઓની પ્રક્રિયા દ્વારા વાંચી શકાય નહીં, પછી ભલે તે ગમે તેટલી નૈતિક, આચારસંહિતાયુક્ત, ઈચ્છનીય, ઉચ્ચ વિચારસરણીવાળી હોય. જો કે, ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ, અમે આ વિચારણાની ગુણવત્તા પર કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવાનું ટાળીએ છીએ. વિ. સિંગલ જજ દ્વારા તેમના આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમમાં કરવામાં આવેલા કોઈપણ અવલોકનોથી કોઈપણ રીતે પ્રભાવિત થયા વિના, સંબંધિત સત્તાધિકારી પોતાનું સ્વતંત્ર મગજ વાપરે અને કાયદા અનુસાર સખત રીતે યોગ્ય નિર્ણય લે તે માટે અમે તેને સંપૂર્ણપણે ખુલ્લું રાખીએ છીએ. અમે પુનરાવર્તન કરીએ છીએ કે ન્યાયનિર્ણયમાં સ્વતંત્ર મગજનો ઉપયોગ પ્રતિબિંબિત થવો જોઈએ.

૩૦. આપું વલણ લીધા પછી કે વિ. સિંગલ જજે ગુણદોષ પર રિટ અરજી ગ્રાહ્ય રાખવી જોઈતી ન હતી, અમે વિ. સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલ આક્ષેપિત ચુકાદો અને હુકમ રદ કરી શક્યા હોત અને નિર્ણય માટે સંબંધિત સત્તાધિકારીને બાબત પરત મોકલી શક્યા હોત. જો કે, તેમ કરવાને બદલે, અમે એ અવલોકન કરવું યોગ્ય માનીએ છીએ કે અપીલકર્તા માટે કારણ દર્શક નોટિસનો કાયદામાં તેને ઉપલબ્ધ તમામ દલીલો લઈને યોગ્ય જવાબ

આપવાનું ખુદ્દું રહેશે અને નિર્ણાયક સત્તાધિકારી કાયદા અનુસાર સખત રીતે તેને ધ્યાનમાં લેશે અને વિ. સિંગલ જજ દ્વારા તેમના આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમમાં કરવામાં આવેલા કોઈપણ અવલોકનોથી કોઈપણ રીતે પ્રભાવિત થયા વિના બાબતનો નિકાલ કરશે.

૩૧. બાબતના સમગ્ર દ્રષ્ટિકોણને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે આ અપીલમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનો ઇનકાર કરીએ છીએ અને ઉપરોક્ત અવલોકનો સાથે તેને ફગાવી દઈએ છીએ. અપીલ ફગાવી દેવામાં આવે છે. જોડાયેલી સિવિલ અરજીઓનો પણ નિકાલ કરવામાં આવે છે. અમે અપીલકર્તાને કારણ દર્શક નોટિસનો જવાબ આપવા માટે ચાર અઠવાડિયાનો સમય આપીએ છીએ. એકવાર કારણ દર્શક નોટિસનો જવાબ દાખલ થઈ જાય અને કેસના રેકૉર્ડ પર આવી જાય, પછી સંબંધિત સત્તાધિકારી ચોક્કસ તારીખે બાબતની સુનાવણી નિયત કરશે અને કાયદા અનુસાર તેનો નિર્ણય કરશે. સંબંધિત સત્તાધિકારી એ જોવાનો તમામ શક્ય પ્રયાસ કરશે કે બાબતની સુનાવણીની તારીખથી આઠ અઠવાડિયાની અંદર બાબતનો આખરી નિર્ણય લેવામાં આવે.

(વિક્રમ નાથ, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિશ્રી)

(જે. બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિશ્રી)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.